

การวิจัยและพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ชัตติยา น้อยาทอง*

สังคมในปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีต่างๆ การที่บุคคลจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพนั้น จะต้องได้รับการฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถทั้งความรู้และทักษะต่างๆ โดยเฉพาะสังคมที่มีการแข่งขันกันสูงในปัจจุบันนี้ ความรู้ความสามารถด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอ ที่จะทำให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานได้ เพราะย่อมต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ มากมาย ทำให้เกิดความรู้สึกกดดัน ตึงเครียด ส่งผลให้บุคคลมีปฏิกิริยาตอบโต้สถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตแตกต่างกัน การที่บุคคลจะสามารถหันหน้าเผชิญกับปัญหา และใช้วิธีการในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมนั้น จะต้องได้รับการฝึกฝนทักษะ และเรียนรู้ที่จะอดทนอดกลั้น เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่กดดัน ตึงเครียด จึงจะทำให้บุคคลนั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข บุคคลจึงจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนทักษะ และเรียนรู้ที่จะอดทนอดกลั้นเมื่อพบกับปัญหาต่างๆ ซึ่งก็คือความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคนั่นเอง

ความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคสามารถที่จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงได้ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอายุเท่าไรหรือเริ่มต้นที่จุดใดก็ตาม (Stoltz 1997 : 53) ดังนั้น ความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน เพราะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน (Stoltz 1997 : 7)

ผู้เขียนในฐานะที่เป็นผู้สอน ได้ตระหนักเห็นความสำคัญของความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค ที่ว่าความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จ ซึ่งควรจะพัฒนาให้เกิดขึ้นกับทุกคน โดยเฉพาะกับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ซึ่งอุปสรรคเบื้องต้นก่อนการทำงานนั้นก็คือการเรียน อีกทั้งในอนาคตจะต้องประกอบอาชีพการงาน ซึ่งมีโอกาสที่จะต้องพบกับปัญหาต่างๆ มากมาย ผู้เขียนจึงได้ศึกษาค้นคว้าทฤษฎีแนวคิด หลักการ งานวิจัย ทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิชาการ ผู้ปฏิบัติ และได้เรียบเรียงสาระสำคัญที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้อง โดยเน้นการนำเสนอการวิจัย และพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคด้านการเรียนของนักศึกษา และผู้เขียนคาดหวังว่าบทความนี้จะก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนต่อการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคให้เกิดขึ้นกับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

ความสำคัญของความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค

ความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค ตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า Adversity Quotient หรือ AQ เป็นแนวคิดหรือทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นโดย ดร.พอล กอร์ดอน สตอลท์ซ (Dr. Paul Gordon Stoltz) ในปี ค.ศ. 1997 โดยได้เขียนหนังสือชื่อ Adversity Quotient : Turning Obstacles into Opportunities และได้ให้นิยามของความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคว่า เป็นความสามารถของบุคคลในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ในยามที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ยากหรือความยากลำบาก (Stoltz 1997 : 6-7) ทั้งนี้ ความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค เป็นแนวคิดที่ได้มีการศึกษาและพิสูจน์โดยการนำมาใช้ปฏิบัติจริง อีกทั้งประกอบกับองค์ประกอบพื้นฐาน 2 ประการ คือ เป็น

---

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา ภาคปกติ รุ่น 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ และเป็นศาสตร์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในโลกรความเป็นจริงได้ ความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคจึงมีความสำคัญต่อคนยุคปัจจุบัน เพราะการศึกษาเรื่องความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค ช่วยทำนายว่า บุคคลใดอดทนต่อความยากลำบาก บุคคลใดที่มีศักยภาพในการทำงาน บุคคลใดจะล้มเลิกการทำงาน และบุคคลใดจะพากเพียรฝ่าฟันอุปสรรคจนประสบผลสำเร็จ ซึ่งสตอลท์ซ (Stoltz 1997 : 7) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค ดังนี้

ประการแรก ความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค เป็นแนวคิดใหม่ที่ทำให้บุคคลเข้าใจ และขยายขอบเขตเรื่องของการประสบความสำเร็จ

ประการที่สอง ความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคเป็นสิ่งวัดว่า บุคคลแต่ละคนตอบสนองต่ออุปสรรค ความยากลำบากได้อย่างไร และสามารถวัดสิ่งนี้ออกมาได้ ทำให้เกิดความเข้าใจว่าความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้

ประการที่สาม ความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค มาจากพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้เป็นเครื่องมือวัดว่า บุคคลแต่ละคนตอบสนองต่ออุปสรรคความยากลำบากอย่างไร โดยนำผลที่ได้จากการวัดนำมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพให้กับบุคคล ทั้งในด้านส่วนตัว และหน้าที่การงาน

นอกจากนี้ความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค สามารถนำมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพของทีมงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้อีก นอกเหนือจากการนำมาใช้กับตัวบุคคล และยังสามารถนำมาใช้ในการพยากรณ์ความสำเร็จของสิ่งต่างๆได้ เช่น ผลการปฏิบัติงาน แรงจูงใจ ความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

จากความสำคัญของความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคดังกล่าว จะเห็นว่าความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคมีความสำคัญมาก เป็นคุณลักษณะที่ทุกๆ คนควรจะมี โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันนี้ที่มีการแข่งขันกันสูง และในทุกๆ ช่วงเวลาชีวิตของทุกคนย่อมต้องเผชิญกับปัญหา และอุปสรรคต่างๆ ตลอดเวลา นั่นคือเมื่อมีปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เข้ามาในชีวิต บุคคลที่มีความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคก็จะได้เปรียบ และสามารถฝ่าฟันวิกฤตที่ผ่านเข้ามาได้ ทำให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนควรเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาทุกคน ที่จะต้องไปเป็นกำลังสำคัญ และเป็นอนาคตของประเทศชาติ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีจิตใจที่มั่นคง อดทน พร้อมทั้งจะเผชิญปัญหา และสามารถฝ่าฟันอุปสรรคได้ในทุกๆ สถานการณ์

การพัฒนาศักยภาพความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค

สตอลท์ซ เชื่อว่าความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค สามารถที่จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงได้ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอายุเท่าไรหรือเริ่มต้นที่จุดใดก็ตาม สตอลท์ซ จึงได้นำเสนอเทคนิคในการพัฒนาศักยภาพในการฝ่าฟันอุปสรรค (Stoltz 1997 : 53 ; 142) ดังนี้

L = Listen to your core response เป็นการพูด หรือบอกให้ตัวเองได้รู้ว่า ขณะนี้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคใดขึ้นกับตัวเอง และต้องตอบสนองต่ออุปสรรคนั้นด้วยความเข้มข้นระดับใด จึงจะแก้ปัญหาหรืออุปสรรคได้

E = Explore all origins and ownership of the result เป็นการค้นหาลำโพงที่ตัวเองคือต้นตอสาเหตุของอุปสรรคที่เกิดขึ้น ระบุให้ชัดเจนว่า ตนเองทำสิ่งใดที่เฉพาะเจาะจงลงไป เพื่อให้สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้น ตัดสินใจว่าสิ่งใดอยู่ในความรับผิดชอบของเรา และสิ่งที่ยอยู่นอกเหนือความรับผิดชอบหรือการตัดสินใจของเรา

A = Analyze the evidence คือ การวิเคราะห์ทำให้เกิดความชัดเจนโดยการค้นคว้าหาหลักฐานหรือ ภาวะแวดล้อมมาสนับสนุนว่า สิ่งที่อยู่นอกเหนือการควบคุมจริงๆ มีอะไรบ้าง อุปสรรคจะเชื่อมโยงเข้ามาสู่ชีวิตอีกนานเท่าใด ทำอย่างไรจึงจะไม่ทำให้ปัญหาอยู่ในชีวิตนานจนเกินไป พร้อมทั้งวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในการแก้ไข และ คักยภาพของตนเอง

D = Do something เป็นการเลือกวิธีการ และลงมือดำเนินการเพื่อให้อุปสรรคอยู่กับเราให้น้อยที่สุด ด้วยการหาข้อมูลที่เป็นเพิ่มเติม และวิธีที่จะสามารถควบคุมไม่ให้อุปสรรคเข้ามามีบทบาทต่อชีวิต

ทั้งนี้ ธีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์ (2548 : 205-207) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค โดยยึดตามแนวคิดของสตอลท์ คือ ฝึกกำหนดสติ ฝึกการควบคุมตนเอง คิดอย่างเป็นระบบ คิดเชิงบวก ฝึกการควบคุมอารมณ์ และสร้างกำลังใจให้ตนเองเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ วิทยา นาควัชระ (2544 : 9) ที่กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคนั้น บุคคลต้องคิดว่า ความอดทน คือ ความกล้าหาญ สร้างความภาคภูมิใจในตนเอง รักตัวเอง สร้างจินตนาการหรือความเชื่อที่ดีๆ เสมอ และพัฒนาความเชื่อให้เกิดความเป็นไปได้

จากแนวทางการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้สอนสามารถนำวิธีการไปสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ในทุกๆ กระบวนการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ผู้สอนอาจจะใช้สถานการณ์ในห้องเรียนเป็นตัวกำหนดกิจกรรม ให้ผู้เรียนฝึกฝนที่จะเผชิญสถานการณ์ต่างๆ อันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคในที่สุด

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development หรือ R&D)

การวิจัยและพัฒนา เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อระบบการศึกษา ซึ่งได้มีนักวิชาการที่เห็นความสำคัญ และให้ความหมายของการวิจัย และพัฒนา ดังนี้ เกย์ (Gay : 1976 อ้างในสุรภี เทพานวล 2550 : 6) กล่าวว่า การวิจัย และพัฒนา คือ กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับใช้ในโรงเรียน ซึ่งผลิตภัณฑ์จากการวิจัย และพัฒนา ยังหมายรวมถึงวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการฝึกอบรม วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนรู้ การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เทคโนโลยีการสอนระบบการจัดการ การวิจัย และพัฒนายังครอบคลุมถึงการกำหนดจุดประสงค์ ลักษณะของบุคคล ระยะเวลา และผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการวิจัย และพัฒนาจะเป็นไปตามความต้องการ และขึ้นอยู่กับรายละเอียดที่ต้องการ ผลของผลิตภัณฑ์จะมีคุณภาพตามที่ต้องการ และโรงเรียนจะเป็นผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จากการวิจัย และพัฒนาอย่างแท้จริง ดูเหมือนว่าจะเป็นการวิจัยทางการศึกษาที่มีคุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของ บอร์กและกอล (Borg and Gall 1989 : 782) ที่กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา คือ กระบวนการที่นำมาพัฒนา และตรวจความถูกต้องของผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา รวมถึงระเบียบวิธีต่างๆ โปรแกรมการสอน ส่วนอำนาจ ช่างเรียน (2532 : 24-28) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาการศึกษาเป็นการวิจัยที่มุ่งค้นหาความรู้ใหม่ การวิจัยประยุกต์ทางการศึกษาหลายโครงการจะมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา เช่น การวิจัยเปรียบเทียบประสิทธิผลของวิธีสอนหรืออุปกรณ์การสอน ผู้วิจัยอาจพัฒนาสื่อหรือผลิตภัณฑ์ทางการศึกษาสำหรับการสอนแต่ละแบบดังนั้นการใช้กลยุทธ์การวิจัย และพัฒนาทางการศึกษาเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการศึกษา จึงเป็นการใช้ผลจากการวิจัยทางการศึกษาให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น (พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์ 2544 : 21-24) แสดงว่าการวิจัย และพัฒนา หมายถึง กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในชั้นเรียน

ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา

ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา ประกอบด้วยการศึกษาวิจัยเพื่อหาผลิตภัณฑ์ที่จะนำมาแก้ปัญหาการพัฒนาผลิตภัณฑ์จะอยู่บนพื้นฐานของปัญหา ที่ค้นพบโดยมีการทดสอบภาคสนามเพื่อตรวจสอบข้อผิดพลาดของผลิตภัณฑ์ และทำการทดสอบหลายๆ ครั้ง จนกระทั่งผลการทดสอบภาคสนามชี้บ่งว่าผลิตภัณฑ์สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งได้มีนักการศึกษาได้ระบุขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

บอร์กและกอล (Borg and Gall 1989 : 784) ได้ระบุขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา 10 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 รวบรวมข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นที่ 2 การวางแผน ขั้นที่ 3 การพัฒนารูปแบบขั้นต้นของผลิตภัณฑ์ ขั้นที่ 4 การทดสอบภาคสนามเบื้องต้น ขั้นที่ 5 การปรับปรุงผลิตภัณฑ์ครั้งที่ 1 ขั้นที่ 6 การทดสอบภาคสนาม ขั้นที่ 7 ปรับปรุงผลิตภัณฑ์ครั้งที่ 2 ขั้นที่ 8 การทดสอบการใช้ในภาคสนาม ขั้นที่ 9 ปรับปรุงผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย และขั้นที่ 10 การเผยแพร่และการนำเสนอผล ส่วนสุรศักดิ์ ศรีสว่างรัตน์ (2552 : 9) ได้ระบุขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน นั่นคือ ขั้นที่ 1 การกำหนดวิธีการและหลักสูตรพัฒนาคุณภาพครู ขั้นที่ 2 การพัฒนาครูตามวิธีการและหลักสูตรที่กำหนด ขั้นที่ 3 การดำเนินการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครู และขั้นที่ 4 การดำเนินการประเมินผลการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับ พิน สงค์ประเสริฐ (2550 : 4) ได้ระบุขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน นั่นคือ ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา ขั้นที่ 2 การสร้างรูปแบบ/นวัตกรรม ขั้นที่ 3 การทดลองใช้ และขั้นที่ 4 การประเมินผล และสุวิมล ว่องวานิช (2553 : 8) ได้ระบุขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอนเช่นเดียวกัน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การสร้างต้นแบบของการพัฒนา (initiation of prototype) ขั้นที่ 2 การเผยแพร่ (diffusion) ขั้นที่ 3 การรับนวัตกรรม (adoption) และขั้นที่ 4 การสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อปรับนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง(interaction & adaptation)

จากขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ากระบวนการของการวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่แล้วจะมีขั้นตอนที่สำคัญเหมือนกัน 4 ขั้นตอน นั่นคือ ขั้นที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเบื้องต้น ขั้นที่ 2 การสร้างรูปแบบ/นวัตกรรม ขั้นที่ 3 การทดลองใช้ และขั้นที่ 4 การประเมินผล ซึ่งสามารถนำกระบวนการของการวิจัยและพัฒนาดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะและความสามารถในด้านต่างๆ ของผู้เรียนได้ โดยเฉพาะความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคที่ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในเบื้องต้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ดังนั้นผู้เขียนจึงขอเสนอความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาที่จะนำไปพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคให้เกิดขึ้นกับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยสังเขปในส่วนต่อไป

การวิจัยและพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค

นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีส่วนใหญ่มีพื้นฐานทางครอบครัวมาจากต่างอำเภอที่มีการดำเนินชีวิตค่อนข้างเรียบง่าย โอกาสในการเผชิญปัญหาจึงมีค่อนข้างจำกัด และในอนาคตนั้นนักศึกษาจะต้องประกอบอาชีพการงาน ทำให้มีโอกาสที่จะต้องพบกับปัญหาต่างๆ มากมาย ในฐานะที่ผู้เขียนเป็นผู้สอนและเห็นบทบาทที่สำคัญนอกเหนือจากการให้ความรู้แล้ว การพัฒนาความสามารถเพื่อให้นักศึกษาเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน โดยเฉพาะความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคในการเรียน ซึ่งเป็นอุปสรรคเบื้องต้นที่นักศึกษาจะต้องเจอ ผู้เขียนจึงขอเสนอความรู้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคให้เกิดขึ้นกับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และบทความนี้ผู้เขียนจะนำเสนอรูปแบบของการนำไปประยุกต์ใช้กับขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา โดยมีกระบวนการ 5 ขั้นตอน โดย

ผู้เขียนได้เพิ่มเติมขั้นตอนที่ 5 คือการเผยแพร่ข่าวสารขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการวิจัยและพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคกับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เกี่ยวกับความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคว่าความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคในสภาพปัจจุบันของนักศึกษามีลักษณะเป็นอย่างไร และความต้องการในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้วิธีการที่ได้มาซึ่งข้อมูลเบื้องต้น สามารถกระทำได้โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ

2. สร้างเครื่องมือวัดความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค และทำการสำรวจสภาพปัจจุบันของความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่มีความสอดคล้องกับทฤษฎี และสอดคล้องกับผลสรุปจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบพัฒนาโครงการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค ดำเนินการ ดังนี้

1. เขียนโครงการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) ตัวโครงการ และ (2) เอกสารประกอบโครงการ โครงการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค ในส่วนนี้ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดของ ธีระศักดิ์ กำประณารักษ์ (2548 : 205-207) ซึ่งได้เสนอแนวทางการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค ตามแนวคิดของสตอลทซ์ โดยใช้การสอนทางอ้อมจากเกม บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง กรณีตัวอย่าง ฝึกการเงินธนาคารสร้างความสำเร็จในชีวิตมาประยุกต์ใช้ มาเขียนเป็นโครงการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค

2. ประเมินโครงการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมสอดคล้องกันขององค์ประกอบต่าง ๆ ของโครงการ จากนั้นปรับปรุงโครงการก่อนนำไปทดลองใช้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้โครงการ ในขั้นตอนนี้จะต้องมีการออกแบบการทดลอง การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย สำหรับการทดลองนั้นควรเป็นกลุ่มที่มีคะแนนความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคอยู่ในระดับต่ำ โดยกระบวนการในการทดลองนั้น จะต้องมีการวางแผน และพยายามจัดการทดลองอย่างรัดกุม ทั้งนี้ควรออกแบบหรือเลือกแบบแผนการทดลองให้ดีที่สุด และจะต้องเป็นแบบแผนที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินและปรับปรุงโครงการ เมื่อทดลองใช้นวัตกรรมแล้ว ควรทำการประเมินผลการใช้ นวัตกรรมในภาพรวมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงนวัตกรรมให้สมบูรณ์ต่อไป การประเมินโครงการ เพื่อต้องการทราบว่าโครงการ (ปัจจัยนำเข้า) มีความเหมาะสมหรือไม่ เพราะถ้าโครงการมีความเหมาะสม การดำเนินการจัดโครงการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคให้กับนักศึกษา (กระบวนการ) ก็จะไม่ติดขัดสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นั่นคือ สามารถพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (ผลผลิต) ให้สูงขึ้น และอาจส่งผลต่อความรู้สึกที่ดีของนักศึกษา (ผลกระทบ) การประเมินปัจจัยนำเข้า และกระบวนการวิเคราะห์จากข้อมูลที่ให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามต่างๆ (เก็บรวบรวมโดยคณะวิทยากร) โดยใช้สถิติพื้นฐาน การประเมินผลผลิตโดยใช้ ผลการวิเคราะห์เกณฑ์ 80 ตัวหลัง ส่วนการสำรวจความรู้สึกของนักศึกษาหลังจบโครงการนั้น ใช้วิธีให้นักศึกษาแต่ละคนตอบแบบสอบถาม และแบ่งกลุ่มแสดงความคิดเห็น

และความรู้สึกต่างๆ (ในช่วงโม่งสุดท้ายของการจัดกิจกรรม) ส่วนการปรับปรุงโครงการพิจารณาจากผลการประเมินการจัดกิจกรรมในทุกกิจกรรม

ขั้นตอนสุดท้าย ขั้นตอนที่ 5 การเผยแพร่แนวคิดกรมโครงการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคนั้น เป็นการเผยแพร่แนวคิดกรมที่ผ่านการทดลองใช้ ประเมิน และปรับปรุงโครงการให้สมบูรณ์แล้วเผยแพร่ ออกสู่กลุ่มผู้ใช้ในวงกว้างตามความสนใจ หรือกลุ่มเป้าหมายที่ต้องพัฒนา และหลังจากเผยแพร่แนวคิดกรมไปสักระยะหนึ่ง ควรเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใช้แนวคิดกรม เพื่อนำข้อมูลมาเป็นผลสะท้อนกลับไปสู่กระบวนการวิจัยและพัฒนาต่อไป

จากขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาที่กล่าวมาทั้ง 4 ขั้นตอนนั้น ในการนำไปใช้ควรดำเนินการให้ครบทุกขั้นตอนอย่างน้อย 1 วงรอบ ทั้งนี้ถ้านำผลในขั้นที่ 5 ไปพัฒนาปรับปรุงเป็นลักษณะบันไดเวียนหลายๆวงรอบ จะทำให้กระบวนการวิจัยและพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคมีความครบถ้วนสมบูรณ์ตามกระบวนการ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคที่จะนำไปประยุกต์ใช้

บทความนี้ผู้เขียนต้องการนำเสนอมุมมองเกี่ยวกับกระบวนการวิจัย และพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยเห็นว่าความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรค เป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญยิ่ง สามารถเสริมสร้าง และพัฒนาได้ ควรที่จะส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดกับทุกๆ คน โดยการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคนั้น สามารถนำไปใช้ได้ในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอิริคสัน (Erikson อังโน สุปาณี สนธิรัตน์ และคณะ 2537 : 45-47) นั่นคือ การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนนั้นจะส่งผลต่อการเรียนรู้ที่ดี และเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กมีการรับรู้ความสามารถของตนเอง เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ และสามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้นได้อย่างเหมาะสม โดยอาจสร้างสถานการณ์ในชั้นเรียนขึ้นมา และให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ทั้งนี้ทุกกิจกรรมจะต้องอยู่ภายใต้การกำกับให้อยู่ในสถานการณ์ที่เหมาะสม

นอกเหนือจากการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนแล้วผู้เขียนเห็นว่ากระบวนการวิจัย และพัฒนาถือได้ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคได้เป็นอย่างดี สามารถนำไปใช้ได้จริง อีกทั้งโครงการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคนั้นได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้สร้างเอาไว้ ผู้ที่สนใจสามารถเลือกนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กรได้ตามความต้องการ ซึ่งในการพัฒนาความสามารถในการฝ่าฟันอุปสรรคนั้น ถ้ามีการนำไปใช้ร่วมกับการวิจัย และพัฒนาที่มีการพัฒนาหลายๆ วงรอบ กอปรกับการวางแผนที่ดีก็จะทำให้กระบวนการพัฒนามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การสร้างสถานการณ์ต่างๆให้กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความคุ้นเคยต่อการเผชิญภาวะยากลำบากต่างๆ และผู้เรียนก็จะกลายเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีจิตใจที่มั่นคง อดทน พร้อมทั้งจะเผชิญปัญหา และสามารถฝ่าฟันอุปสรรคได้

บรรณานุกรม

- ธีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์. AQ อีดีเกินพิกัด. บิสคิด (ในเครือเอ็กซ์เปอร์เน็ทบุ๊กส์). 2548. แปลจาก
Adversity Quotient : Turning Obstacles into Opportunities. By Stoltz, Paul G. 1997.
- พฤษี ศรีบรรณพิทักษ์. รายงานการวิจัยเรื่องวิกฤตและยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์เพื่อ
ปฏิรูปการศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 9-10 (พ.ศ. 2545-2554). กรุงเทพฯ : สำนักงาน
ปฏิรูปครู สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544.
- พิน สงค์ประเสริฐ. การพัฒนารูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ด้านการปฏิบัติงานของนักเรียนในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1. รายงานการวิจัย. เพชรบูรณ์. 2550.
- วิทยา นาควัชระ. การเลี้ยงลูกให้เก่งดีมีสุข IQ EQ MQ AQ. กรุงเทพฯ : Goodbook. 2544.
- สุภาณี สนธิรัตน์ และคณะ. จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2537.
- สุรภี เทพานวล. การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานประดิษฐ์
สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3. กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี. สารนิพนธ์ กศ.ม.
(เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2550.
- สุรศักดิ์ ศรีสว่างรัตน์. ผลการประเมินโครงการวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่นำไปสู่คุณลักษณะ
ของผู้เรียนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต 3. 2552.
- สุวิมล ว่องวานิช. การประชุมทางวิชาการของคุรุสภา ครั้งที่ 5 : มุมมองเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อ
พัฒนานวัตกรรมการศึกษาของครู. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา. 2553.
- อำนาจ ช่างเรียน. การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.. 2532.
- Borg, Walter R ;& Merigith, D. Gall. Educational Reearch:AnIntroduction.5thed.,
New York : Longman, Inc. 1989.
- Stoltz, Paul G. Adversity Quotient : Turning Obstacles into Opportunities.
New York : John Wiley & Sons, Inc. 1997.